

Utbildningsdepartementet
Universitet- och högskoleenheten

Vår referens/dnr:
Emil Görnerup

103 33 Stockholm

Er referens/dnr:
U2020/05545

2020-04-22

Remissvar

Föreningen Svenskt Näringsliv har getts möjlighet att svara på remiss av utredningen Innovation som drivkraft – från forskning till nytta (SOU 2020:59).

Detta remissvar har beretts i en dialog med Svenskt Näringslivs medlemsorganisationer.

Allmänna synpunkter

Högre utbildning och forskning vid svenska lärosäten utgör sammantaget en mycket stor samhällelig investering. Den motiveras till stor del av att samhällets kompetensförsörjning tillgodoses och av att ny kunskap och nya innovationer skapas och kommer samhället till del. Tillsammans bidrar det till att öka vårt välbefinnande och till att lösa viktiga samhällsutmaningar inom exempelvis klimat och energiförsörjning.

Forskningen vid svenska lärosäten nyttiggörs genom spridning av forskningsresultat till det omgivande samhället, samarbete med näringslivet och genom direkt omsättning av kunskap till innovationer av forskare och studenter på lärosätena. Det senare sker ofta genom bolagisering eller licensiering.

Utredningens uppdrag är avgränsat till det senare, den direkta omsättningen av kunskap till innovationer av forskare och studenter på lärosätena. Förslagen berör de stödfunktioner som finns för forskare och studenter på universitet och högskolor för att förverkliga innovationer och nya affärsidéer.

Mot bakgrund av utredningens avgränsning vill Svenskt Näringsliv framhålla tre saker:

1. Den största nyttan av akademisk forskning sker genom skapande och spridande av ny kunskap till företag och andra aktörer i det omgivande samhället. Kunskapen kan spridas både kodifierat och icke-kodifierat när studenter och forskare rör sig mellan akademi och näringsliv. En avgörande faktor för att uppnå detta är god forsknings- och utbildningssamverkan mellan akademi och företag.
2. Incitamenten spelar roll. Om nyttiggörande av forskning inte premieras i forskar- eller lärarkarriären räcker det inte att stödfunktionerna finns på plats. För att öka nyttiggörandet måste det också till tydliga ekonomiska incitament kopplade till

lärosätenas direkta forskningsfinansiering. Svenskt Näringsliv kan också konstatera att den internationella trenden under en längre tid gått mot ökad konkurrensutsättning av universitetens forskningsfinansiering, något som stöds av bland annat OECD.

3. Immaterialrätten är av central betydelse för ett framgångsrikt nyttiggörande av forskning.

Viktiga frågor som bör prioriteras i ett fortsatt arbete för ökat nyttiggörande är:

- Tydliga ekonomiska incitament i forskningsfinansieringen för innovation och forskningssamverkan mellan akademi och näringsliv – en innovationspremie.
- Tydliga ekonomiska incitament i forskningsfinansieringen för ökad forskarrörlighet, både mellan lärosätena och mellan lärosätena och näringslivet – en rörlighetpremie.
- Tydligare styrning och ledning för ökad nytta av forskning och högre utbildning.
- Öka kunskapen om immaterialrätt på svenska lärosäten.

Innovationsutredning

Direktivet för utredningen utelämnade helt centrala frågor inom immaterialrättsområdet. Dessa frågor behöver dock utredas. Svenskt Näringsliv föreslår därför att en innovationsutredning tillsätts. Till den utredningens uppdrag bör följande frågor höras:

- Vem som äger vad
Läraryndantaget i lagen om arbetstagares uppfinningar berörs flyktigt i utredningen, men föll inte inom utredningens uppdrag. Det finns flera frågor att utreda i relation till läraryndantaget. En fråga är naturligtvis själva konstruktionen. En annan är att läraryndantaget bara är lagreglerat när det gäller patenterbara uppfinningar. För alla andra typer av innovationer, såsom icke patenterbara digitala innovationer, är rättsläget oklart. Oklart rättsläge försvårar nyttiggörande. En innovationsutredning bör ha i uppdrag att klargöra rättsläget.
- FoU-samverkan och de rättsliga ramarna
Utredningens perspektiv, enligt utredningens direktiv, är kopplat till att forskning som görs på lärosätena ska nyttiggöras. Det gör att frågor kopplade till FoU-samverkan föll utanför utredningens uppdrag. FoU-samverkan är kringgärdat av komplexa regler, inte minst inom immaterialrätt och statsstöd. En särskild komplexitet uppstår om även utländska lärosäten är involverade, eftersom det vid dessa lärosäten normalt inte gäller ett läraryndantag. Dessa frågor bör belysas och hanteras inom ramen för en innovationsutredning.
- Användande av patentinformation
Patentinformation kan användas som en grund för att ställa vidare forskningsfrågor. Svenska forskare använder sällan patentinformation som utgångspunkt för ny forskning. En innovationsutredning bör se över hur patentinformation bättre kan tas tillvara vid svenska lärosäten.

Särskilda synpunkter

Kapitel 6: Nyttiggörandebegreppets breddande

6.1: Högskolornas nyttiggörandeuppdrag breddas och förtydligas

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslagen

Det uppdrag som utredningen fick omfattade bara delar av innovationsstödssystemet. Centrala delar för innovation, såsom FoU-samverkan och innovation som helt sker i näringslivet föll utanför utredningens uppdrag. Svenskt Näringsliv anser att förutsättningarna för FoU-samverkan behöver utredas. Medlemsföretagen vittnar om att samverkan med lärosäten kringgärdats av snåriga rättsliga regler, inte minst vad gäller immaterialrätt och statsstöd. Avtalsförhandlingar kan också dra ut på tiden på grund av bristande förståelse för varandras verklighet.

När det gäller nyttiggörande välkomnas att även nyttiggörande av konstnärlig forskning framhålls. Konstnärlig forskning innebär ofta andra immaterialrättsliga utmaningar än exempelvis medicinsk forskning. Detta bör uppmärksammas av stödssystemen tydligare än vad som sker idag. Det bör också uppmärksammas att nyttiggörande av olika typer av innovationer står inför helt olika typer av immaterialrättsliga utmaningar.

6.2: Ansvaret för nyttiggörandearbetet ska ligga på högskolans styrelse

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslagen

Kapitel 7: Steg mot mer effektivt nyttiggörande

Svenskt Näringsliv stödjer ytterligare satsningar på innovationskontoren och målsättningen att alla forskare, oavsett lärosäte, ska ha tillgång till stöd. Vi vill understryka vikten av att innovationscentrens verksamhet utvärderas ordentligt innan så sker för att säkerställa att ytterligare finansiering används på ett effektivt sätt.

Svenskt Näringsliv ser det som rimligt att lärosätena, enligt utredarens förslag, också själva är med och medfinansierar innovationskontorens verksamhet. Det är viktigt både för att öka ägandeskapet och legitimiteten för nyttiggörandeverksamheten på lärosätet.

7.1: Förslag på process för hur implementeringen ska gå till

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslagen

7.2: Uppföljning och utvärdering för återrapportering och ökat lärande

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslagen

7.3: Högskolor tilldelas innovationskontor

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslagen.

7.4 Genom tematiska satsningar kan Sverige kraftsamla

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslagen

Kapitel 8: Stödfunktioner och lärande

8.1 Ett mer strategiskt arbete om immateriella tillgångar

I samband med satsningar på forskning görs ofta en beskrivning av att dessa satsningar motiveras av att de leder till välfärd, jobb och tillväxt, såsom exempelvis när satsningarna i forsknings- och innovationspropositionen presenterades hösten 2020.

Det som avgör om forskning leder till välfärd, jobb och tillväxt är nästan alltid kopplat till immaterialrätten.

Utredningen hade ett tämligen snävt mandat, där immaterialrättsfrågorna inte lyftes i utredningens direktiv. Svenskt Näringsliv välkomnar att utredningen lyft in flera immaterialrättsliga aspekter på nyttiggörande. Svenskt Näringsliv vill dock samtidigt framhålla att flera frågor som utredningen inte hade mandat att utreda behöver utredas och det snarast.

Den europeiska patentorganisationen, EPO, presenterade nyligen sin statistik för 2020. Sverige rankas väldigt högt, två i globalt och etta i EU. Det finns dock ett par orosmoln. Ett är att hela 36,9 % av de svenska patentansökningarna kom från ett företag, nämligen Ericsson. Det betyder att alla övriga svenska företag, alla svenska forskare och alla svenska enskilda uppfinnare står för resten.

Ett annat exempel på att Sverige står för särskilda utmaningar är att väldigt få av de svenska små och medelstora företagen har registrerade immaterialrättigheter (patent, mönster och/eller varumärken). I Sverige är det bara 8,52 % av de mindre företagen som har sådana rättigheter. Det kan jämföras med företag från länder som Tyskland, Malta och Cypern, där motsvarande siffra är över 10 %.

Det är alltför få som har grundläggande kunskaper om immaterialrätt på de svenska lärosätena. Svenskt Näringsliv delar den beskrivning av nuvarande läge som ges i utredningen.

Svenskt Näringsliv välkomnar förslag kring kompetenshöjande insatser inom immaterialrätt. PRV har i flera år arbetat gentemot lärosätena, genom exempelvis anordnande av seminarier kring immaterialrättsliga frågor.

De problem som finns är dock större och mer djupgående än att de kan hanteras genom att PRV gör kompetenshöjande insatser. Dessa insatser når inte alla forskare och de når framförallt inte alla studenter. Innehållet i insatserna är bra, men det är ofta bara de som redan insett att de står inför immaterialrättsliga frågeställningar som tar sig tid att komma.

Svenskt Näringsliv välkomnar att Arbetsgivarverket får ett ansvar för de högskoleanställdas kunskap om immaterialrätt. Det är dock ett väl så stort problem att studenter lämnar högskoleutbildningar där hela yrkesrollen kan komma att kretsa kring immaterialrättsliga frågor utan att ha fått med sig tillräcklig kunskap.

Det bör också göras satsningar på att på ett bättre sätt binda samman immaterialrättskunskapen som finns i Sverige. Detta kan få stor betydelse för Sveriges förmåga att aktivt utveckla immaterialrätten och inte minst kunna bidra till rättsutvecklingen på EU-nivå. Utredningens förslag bör därför kompletteras med en lösning liknande den i Finland, där ett IPR University Center skapats.¹ Svenskt Näringsliv föreslår att PRV och de lärosäten som har immaterialrättslig forskning gemensamt bygger upp en kunskapshubb.

¹ <https://ipruc.fi/en/>

Detta skulle också på ett bättre sätt bygga upp en kritisk massa för den immaterialrättsliga forskningen i landet.

Svenska lärosäten behöver bli bättre på att arbeta med de immaterialrättsliga frågorna kopplade till de kunskapsbaserade tillgångarna. Svenskt Näringsliv välkomnar därför förslaget om att högskolorna ska ta fram högskolespecifika strategier. Svenskt Näringsliv vill dock också påpeka att för att kunna ta fram en högskolespecifik strategi behövs tillräcklig kompetens. Den koppling som framhålls i utredningen mellan immaterialrättsstrategierna och Arbetsgivarverkets uppdrag att tillsammans med högskolorna och arbetstagarorganisationerna långsiktigt arbeta med frågorna är central, enligt Svenskt Näringslivs mening.

Verifieringsstöd kan vara avgörande för möjligheterna att nyttiggöra forskning. Från det perspektivet ter sig en satsning på verifieringsstöd välkommet. Det finns dock olika tolkningar om vad som ska omfattas av verifieringsstöd, vilket gör att de satsade pengarna kanske inte får avsedd effekt. Det bör övervägas om satsningen på medel snarare bör utformas på ett likartat sätt som de IP-checkar som funnits i ett par år. Fördelen med den konstruktionen är att den främjar ett strategiskt arbete med immaterialrättsfrågorna snarare än att bara verifiera om en innovation kan patenteras.

8.2 Inrättandet av ett nationellt center för entreprenörskap

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Det är välkommet att kompetens kring entreprenörskap samlas, vilket självklart även bör omfatta frågor kring hur immaterialrättigheter kan användas för att bygga upp affärsmodeller. En form av nyttiggörande är att forskaren licensierar ut sin innovation till externa parter och då helt kan fortsätta fokusera på forskningen. Ett nationellt center bör därför inte bara fokusera på att forskare själva också ska gå vidare som entreprenörer utan kanske särskilt fokusera på stöd vid licensiering.

Kapitel 9: Holdingbolagen som verktyg för ökat nyttiggörande och fler innovationer
Det finns idag finns 19 holdingbolag kopplade till svenska lärosäten. Enligt utredningen har inte ett enda haft utdelning till ägaren. Inget holdingbolag har heller rapporterat sin verksamhet till riksdagen sedan 1997. Investeringsnivåerna är och har varit mycket små. Sammantaget ger detta en bild av stora brister i holdingbolagens verksamhet. Stora delar av verksamheten går inte att bedöma.

Svenskt Näringsliv anser, precis som utredaren, att alla forskare ska ha tillgång till ett holdingbolag. Det ska inte vara avhängigt av vilket lärosäte forskaren väljer att verka vid.

Samtidigt ser Svenskt Näringsliv utmaningar kopplade till att upprätthålla kompetens och kvalitet om varje lärosäte ska ha ett eget oberoende holdingbolag. Det är knappast heller kostnadseffektivt givet antalet potentiella investeringar, administrationskostnaderna per investering riskerar att bli orimligt höga.

Svenskt Näringsliv vill se en fortsatt genomlysning av holdingbolagens verksamhet med syfte att hitta en modell med både högre tillgänglighet för alla forskare och en rimlig kostnadsnivå och kvalitet i investeringsverksamheten. I en sammanvägd bedömning bör också det övriga offentliga riskkapitelsets roll förtydligas, exempelvis ALMI. Det offentliga riskkapitalets marknadskompletterande roll mot det privata riskkapitalet måste också bli tydligare.

Mot bakgrund av detta ser Svenskt Näringsliv fördelar med utredarens förslag om ett gemensamt finansieringsbolag med målet att öka likvärdigheten för alla forskare och samtidigt upprätthålla kvaliteten i investeringsverksamheten till en rimlig och samhällsmotiverad kostnad.

Det gemensamma finansieringsbolagets verksamhet bör inkludera lärosäten med holdingbolag som inte fungerar tillfredställande och de lärosäten som idag saknar holdingbolag. Holdingbolag som idag fungerar tillfredställande kan få fortsätta sin verksamhet.

Johan Britz
Näringspolitisk direktör

Emil Görnerup
Forskningspolitisk expert